

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра статистики

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

_____ (А.З.Підгорний)

“ ___ ” _____ 2020 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавр

зі спеціальності 6.030506 «Прикладна статистика»

за освітньою програмою Бізнес-статистика та аналітика

на тему:

**«РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ СТАТИСТИЧНОГО АНАЛІЗУ ДОХОДІВ
НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ»**

Виконавець

Студентка факультету економіки та
управління підприємством

Мівшук Юлія Іванівна

Науковий керівник

к.е.н., доцент

Вітковська Катерина Вікторівна

Одеса 2020

ЗМІСТ

| | |
|---|----|
| ВСТУП | 3 |
| РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СТАТИСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ | 5 |
| 1.1. Поняття і економічна сутність доходів населення..... | 5 |
| 1.2. Види доходів населення і їх формування | 9 |
| 1.3. Статистичні методи аналізу структури доходів населення..... | 14 |
| РОЗДІЛ 2. СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ | 19 |
| 2.1. Статистичний аналіз динаміки і структури доходів населення України | 19 |
| 2.2. Аналіз середньодушових доходів населення..... | 31 |
| 2.3. Оцінка впливу динаміки доходів на рівень споживання населенням матеріальних благ | 41 |
| РОЗДІЛ 3. РЕГІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ | 45 |
| 3.1. Аналіз регіональної структури населення за рівнем доходів..... | 45 |
| 3.2. Статистичне оцінювання впливу факторів на рівень доходів населення України..... | 53 |
| ВИСНОВКИ | 56 |
| СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ | 59 |
| ДОДАТКИ | 63 |

ВСТУП

Ключовою проблемою якості життя людей є забезпечення гідного рівня заробітної плати працюючому населенню, яка є найважливішим джерелом їх доходів, навіть і після виходу на пенсію. Так від рівня доходів населення залежить рівень його забезпечення матеріальними та культурними благами, стан здоров'я і відтворення робочої сили. Останнім часом, у переважній більшості домогосподарств, особливо сільських, умови побуту і праці є незадовільними, медичне, торговельне, культурне та інші види обслуговування знаходяться на низькому, неприпустимому для XXI століття рівні, тому вивчення і подальше вирішення цієї проблеми на сьогодні залишається актуальним.

Виходячи з того, що формування доходів завжди пов'язано з привласненням, доходи населення, як соціально-економічна категорія, характеризують стосунки в суспільстві з приводу присвоєння, використання та розподілу створеного продукту. Одже, у зв'язку з тим, що головним критерієм соціального розшарування суспільства виступають розмір та джерело доходів, категорія доходів населення відображає економічні зв'язки між членами суспільства з приводу споживання виробленого продукту за рахунок їх трудової діяльності, використання власності, яка перебуває в їх розпорядженні, та соціальних трансфертів. Базування основних соціальних стандартів рівня життя населення на прожитковому рівні, як показує практика господарювання у сучасних умовах, призводить до падіння рівня життя населення, значного розшарування населення за доходами, поширення бідності серед працюючих.

Розміри і динаміка основних складових доходів дозволяють визначити рівень добробуту громадян.

Тому, можна зазначити, що актуальність обраної теми полягає у необхідності дослідження доходів населення як одних з найважливіших показників, що характеризують рівень економічного та соціального стану суспільства.

Метою кваліфікаційної роботи є статистичний аналіз доходів населення України.

Основними завданнями дипломної роботи є:

- Визначення доходів населення та їх формування;
- Аналіз динаміки і структури доходів населення України;
- Оцінка впливу динаміки доходів на рівень споживання населенням матеріальних благ;
- Аналіз динаміки середньодушових доходів населення за регіонами України;
- Оцінка диференціації регіонів України за рівнем середньодушових доходів населення.

Предметом дипломної роботи являється матеріальне забезпечення населення України, а об'єктом – населення України.

Основними методами дослідження в дипломній роботі є такі статистичні методи, як статистичне групування, абсолютні і відносні величини, середні величини, показники динаміки, індекси, методи оцінки взаємозв'язку.

Інформаційною базою дослідження є наукові публікації вітчизняних та закордонних науковців, дані Державної служби статистики, дані офіційних статистичних збірників, а також результати спеціальних статистичних обстежень.

При роботі з табличними даними використовувався табличний процесор Excel пакету Microsoft Office.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури, додатків.

ВИСНОВКИ

Соціальна статистика займається всебічним і глибоким вивченням стану та розвитку економіки країни, різних соціальних явищ і процесів, що відбуваються в суспільстві. На сучасному етапі ринкових відносин можна виділити такі основні завдання соціальної статистики:

- дослідження теоретичних основ статистичного вивчення доходів і витрат населення України;
- визначення та аналіз динаміки та структури доходів і витрат населення України;
- аналіз статистичної оцінки диференціації населення за рівнем доходів;
- визначення впливу зміни доходів населення на рівень товарного споживання;
- аналіз розподілу регіонів України за рівнем доходів на душу населення.

У дипломній роботі був проведений статистичний аналіз структури та динаміки доходів населення України. В ході аналізу було виявлено у 2018 році порівняно з 2017 роком, тобто за рік, доходи населення в цілому по Україні збільшились на 596648 млн. грн. або на 22,5%, при чому кожний відсоток цього приросту містить у собі 26521 млн. грн. За період з 2014 по 2018 рік, тобто за 5 років, або у 2018 році порівняно з 2013 роком, доходи населення в цілому по Україні збільшились на 3248730 млн. грн. або в 2,1 рази. Найбільше відносне зростання рівня доходів відбулося у 2017 та 2018 роках та, відповідно складало 29,3% та 22,5%. А найменше відносне зростання доходів було у 2014 році, це зниження обумовлюється економічною кризою у країні та політичними подіями, що відбувалися у той період, які негативно вплинули на економіку України, внаслідок чого, рівень доходів населення зменшився порівняно з попереднім роком 2,1%, і, як наслідок сталося погіршився рівня життя населення.

Взагалі впродовж 2014 – 2015 років, доходи населення мали тенденцію до зростання, але з 2014 по 2016 роки вони уповільнили свій зріст, у зв'язку з економічною кризою та політичною ситуацією у країні.

Протягом 5 років, тобто за 2014 – 2018 роки доходи населення України в середньому щорічно збільшувались на 339999,4 млн. грн. або на 16,0 %.

Оскільки структура доходів відображає рівень реалізації економічної активності населення, то можна зробити висновок, що за період з 2014 - 2019 рр. в структурі доходів переважає заробітна плата (понад 40%). Соціальні допомоги та інші соціальні трансферти становлять досить значну частину, що може свідчити про зростання економічного навантаження на працююче населення, чи нівелювання ролі заробітної плати, як джерела доходів. І перше, і друге є негативними явищами для економіки, оскільки за певних умов можуть стримувати економічне зростання країни.

За 2015-2019 рр. сталися незначні зменшення частки доходів від власності і соціальних допоміг та інших одержаних поточних трансфертів відповідно на 3% п. та 5,4% п. Відбулося збільшення частки заробітної плати на 7% п. Частка прибутку та змішаного доходу залишилась незмінною.

Питома вага складу доходів населення України в 2019 році відрізняється від відповідної питомої ваги у 2015 році в середньому в той чи інший бік на 4,7%п.

За 2013-2019 рр. структура номінальної та реальної заробітної плати коливалась, але з 2017 року вона поступово знижувалась.

За період з 2012 по 2018 роки доход на душу населення кожен рік збільшувався, але це не говорить про те, що населення з кожним роком багатіє. Тому що за рахунок зміни індексу споживчих цін, купівельна спроможність населення не дуже висока. Найбільше зростання реальних доходів населення України за аналізований період відбулось у 2018 році. В цьому році наявні доходи населення зросли на 23,6%, але у результаті зростання споживчих цін на 9,8% реальні доходи збільшились на 12,6 %. Це означає, що у 2018 році населення України на свої наявні доходи могло придбати товарів і послуг на 12,6 % більше ніж у 2017 році. Взагалі, індекс реальних доходів населення протягом аналізованого періоду збільшувався, крім 2014 року, коли він зменшився на 20,3% порівняно з попереднім роком.

Співвідношення грошових доходів 20% найбільш і 20% найменш забезпеченого населення за період 2016 – 2018 рр. збільшилось, але також не суттєво. Так у 2016 році по всім домогосподарствам воно збільшилось в 3,4 рази, у 2017 році – в 3,6 рази, в 2018 – в 3,8 рази, отже можна сказати, що протягом трьох років співвідношення грошових доходів 20% найбільш і 20% найменш забезпеченого населення збільшувалось кожний рік в 0,2 рази. У 2016 році співвідношення у міських домогосподарств і сільських збільшилось відповідно в 3,5 і 3,2 рази. У 2017 році збільшувалось у 3,6 і 3,5 рази. У 2018 році міське перевищувало сільське і склало відповідно 3,8 і 3,4 рази.

Частка населення із середньодушовими грошовими доходами у місяць, нижчими прожиткового мінімуму в 2018 році порівняно з 2017 знизилась з 6,8 до 4,3%. Тобто, за період 2016-2018 років, даний показник щорічно поступово зменшувався.

У 2016 році частка населення із середньодушовим грошовими доходами у місяць, нижчими за прожитковий мінімум у міських поселеннях склала 8,4%, а у сільській місцевості – 13,8%, у 2017 році ситуація така: у містах і селах частка населення із середньодушовим грошовими доходами у місяць, нижчими за прожитковий мінімум підвищилась, і склала відповідно – 10,2 і 4,3%. У 2018 році частка населення, які проживають у міських і сільських поселеннях, із середньодушовим грошовими доходами у місяць, нижчими за прожитковий мінімум склала 2,9% і 7,1%, Тобто, у 2018 році частка населення із середньодушовими грошовими доходами у місяць, нижчими за прожитковий мінімум, значно зменшилась, що говорить про поліпшення матеріального забезпечення населення та зменшення кількості сімей, які знаходяться за межею бідності.

Таким чином, можна сказати, що в Україні в склалася доволі значна різниця між отриманими доходами найбільш і найменш забезпечених груп населення.

В 2018 році в порівнянні з 2017 роком середній грошовий дохід у розрахунку на одне домогосподарство по Україні збільшився на 19,6%. За рахунок збільшення

грошових доходів у середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство по кожній групі за типом місцевості середній грошовий дохід збільшився на 20,1%. А за рахунок зміни у структурі домогосподарств середній грошовий дохід зменшився на 0,5%.

За розрахованими результатами моди і медіани можна зробити висновок, що в 2017 році в Україні найчастіше зустрічалися домогосподарства з середньодушовим доходом в розмірі 1861,12 грн. При цьому в одній половині домогосподарств в 2017 році населення України отримувало середньодушовий дохід розміром менше ніж 3027,66 грн., а в іншій половині домогосподарств - більше ніж 3027,66 грн.

В 2018 році в Україні найчастіше зустрічаються домогосподарства з середньодушовим доходом в розмірі 5219,40 грн. Населення однієї половини домогосподарств в 2018 році отримувало середньодушовий дохід розміром менше ніж 3766,85 грн., а іншої половини домогосподарств - більше ніж 3766,85 грн.

Питома вага регіонів України за рівнем доходів у 2019 році відрізняється від відповідної питомої ваги регіонів України у 2014 році в середньому в той чи інший бік лише на 0,036% п. Оскільки коефіцієнт варіації менше 33,3%, (0,9%) можемо зробити висновок, що у 2019 році не відбулося значних структурних змін у розподілі регіонів України за рівнем доходів у порівнянні з 2014 роком.

У 2014 та 2019 роках найбільша частка доходу населення припадає на Дніпропетровську область (12,7% в обох випадках). Харківська область також виділяється високим рівнем доходів, у 2014 році - 8,9%, у 2019 році - 8,8% від загальної кількості. До складу областей з найменшими доходами населення у 2019 році входять: Волинська, Кіровоградська, Тернопільська та Чернівецька області.

За результатами проведеного групування можна побачити, що найбільша кількість регіонів України за рівнем доходів у 2019 році, це група, рівень доходів в якій становить від 57755 грн. до 156014 грн., тобто регіони з низьким рівнем доходів і яка складає 72,7 % від загальної кількості регіонів. В цю групу входять Вінницька, Волинська, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Кіровоградська,

Миколаївська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька області. До другої групи, до якої входять регіони з середнім рівнем доходів від 156014 грн. до 254273 грн. увійшли лише Запорізька, Київська, Львівська, Одеська, Харківська області та вони складають 22,7% від загальної кількості регіонів. До останньої групи з високим рівнем доходів входить лише Дніпропетровська область.

При зростанні наявного доходу на душу населення, дохід населення України зростає на 80456 грн., при зростанні долі чоловіків у загальній кількості населення України, дохід зменшується на 1627 грн., при збільшенні долі міського населення у загальній кількості населення, дохід зростає на 316 грн., при зростанні кількості студентів вищих навчальних закладів, дохід населення також зростає на 5 грн., та з кожним роком взагалі, дохід населення України зростає на 9434 грн.

Рівень якості життя людини вимірюється кількістю і якістю благ, які вона може придбати за свої доходи. Мова йде, у першу чергу, про найнеобхідніші соціальні блага, які внесено до так званого мінімального споживчого кошика.

Ключовою проблемою політики доходів залишається досягнення суспільно прийнятних рівня, структури, диференціації доходів від трудової діяльності, передусім заробітної плати. Низький рівень трудових доходів та їх не виправдана диференціація неминуче призводять до кризи мотивації трудової діяльності, наслідком якої стає низька трудова активність, неповне використання трудового потенціалу, зниження ролі праці та її часткове виключення з числа основних життєвих цінностей.

Економічне зростання створило об'єктивні передумови для підвищення реальних доходів населення, передусім заробітної плати, збільшення її частки у сукупних доходах населення. Проте загальний рівень доходів у країні залишається низьким, насамперед через недосконалі стандарти оплати праці.

Для досягнення суттєвого підвищення рівня доходів та якості життя населення необхідним є інноваційний розвиток економіки. Державне регулювання доходів має

активізувати трудові зусилля населення, направити їх на відродження таких галузей як наука, освіта, промисловість високих технологій. Пріоритетами при цьому мають бути: підвищення питомої ваги оплати праці в структурі собівартості продукції та ВВП; випередження зростання первинних доходів громадян у порівнянні із вторинними; узгодження динаміки оплати праці з її продуктивністю.

В умовах циклічного розвитку ринкової економіки зростає необхідність проведення моніторингу системи найбільш важливих показників рівня життя населення. До цих показників відносяться: середня та мінімальна заробітна плата працюючих, купівельна спроможність населення із середньою та мінімальною заробітною платою і пенсією, прожитковий мінімум за основними соціально-демографічними групами населення, чисельність і частка населення, що має середньодушові доходи нижчі за прожитковий мінімум, грошові доходи і витрати різних категорій населення, споживання продуктів харчування в домогосподарствах, структура споживання соціально-демографічних груп населення, показники диференціації населення за рівнем доходів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жуковська А.Ю. Соціальні стандарти у сфері населення та проблематика їх запровадження в Україні // Актуальні Проблеми Економіки. – 2009. - № 11(101) – с.181 – 189.
2. Борух В.О., Алямкін Р.В. Економічна статистика. Навчальний посібник. – К.: Ліра – К, 2006. – 318с.
3. Карпенко Н.В. Теоретико-методологічні аспекти державного регулювання доходів населення // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2008. - № 32 – с.164 – 169.
4. Герасименко С.С., Головач А.В., Еріна А.М. та ін.. Статистика: Підручник / За наук. ред. д-ра екон. наук Герасименка С.С.. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2000. – 467с.
5. Елисеєва И.И. Социальная статистика: Учебник / Под ред. И.И.Елисеевой – 3-е издание, 2001. - 351с.
6. Удотова Л.Ф. Соціальна статистика: Підручник. – К.: КНЕУ, 2002. – 376с.
7. Головач А.В., Еріна А.М., Козирєв О.В. та ін.. Статистика: Підручник / За ред. А.В.Головача, А.М.Еріної, О.В.Козирєва. – К.: Вища шк., 1993. – 623с.
8. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. – К.: Преса України, 1997. – с. 80.
9. Статистичний щорічник за 2018 рік. – К.: Державне підприємство «Інформаційно-аналітичне агентство», 2018. – с. 32 – 419.
10. Статистичний щорічник за 2018 рік. – К.: Консультант, 2018. – с. 385 – 487.
11. Статистичний щорічник України за 2010-2018 рр. // <http://www.ukrstat.gov.ua/>
12. Статистичний щорічник України за 2015 р.– К.: Консультант, 2014. – 552с.
13. Статистичний щорічник України за 2014 р.– К.: Консультант, 2013. – 550с.
14. Самотоєнкова О. В. Економічна статистика: навчальний посібник/ О. В. Самотоєнкова, Ю. О. Ольвінська. - Одеса: ОДЕУ, 2010. – 182 с.
15. Мамонова Г. В., Піжук О. І. Гендерні особливості диференціації доходів населення та перспективи забезпечення їх рівності в Україні // Актуальні проблеми економіки. – 2009. - №9. – С. 174-179.

16. Колосок А.М. Стан і перспективи соціального захисту в регіоні // Актуальні Проблеми Економіки. – 2010. - № 10(112) – с.100 – 1104.
17. Колот А.М. Радикальні зміни в доходах працюючих як передумова економічної і соціальної безпеки країни // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2008. - № 32 – с.199 – 208.
18. Куліков Ю.М., Шикіна Н.А., Артеменко Н.Г. Соціальний захист населення в умовах фінансово-економічної кризи // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2009. - № 36 – с.77 – 87.
19. Лопушняк Г.С. Бюджетне фінансування соціальних видатків в умовах трансформації економіки // Фінанси України. – 2010. - № 10 – с.38 – 46.
20. Загородній А.Г. Пилипенко Л.М. Проблеми та шляхи вдосконалення пенсійної системи України // Фінанси України. – 2010. - № 6 – с.15 – 24.
21. Поплавська О.М. Бідність населення: шляхи запобігання та подолання наслідків // Україна: аспекти праці. – 2007. - № 2 – с.40 – 45.
22. Удотова Л.Ф. Соціальна статистика: Підручник. – К.: КНЕУ, 2002. – 376с.
23. Богданова Т.І. Якість життя населення – як мета політики соціально-орієнтованої держави // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2009. - № 37 – с.8 – 15.
24. Гвелесіані А.Г. Оцінка структури грошових доходів населення України методом декомпозиції коефіцієнта Джині // Демографія та соціальна економіка. – 2009. - № 2(12) – с.153 – 160.
25. Гриненко А.М. Соціальна політика: сутнісно-концептуальний аспект // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2008. - № 32 – с.75 – 80.
26. Дані офіційного веб-сайту Держкомстату України // <http://www.ukrstat.gov.ua>.
27. Динаміка середньомісячної заробітної плати по регіонах у 1995-2015 роках // [Електроний ресурс]: режим доступу:
http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2006/gdn/prc_rik/prc_rik_u/dszpR_u2005.html
28. Вітковська К. В. Вибірковий метод в аналізі диференціації доходів населення / К. В. Вітковська // Актуальні проблеми розвитку національної економіки на сучасному етапі: міжнародна науково-практична конференція. Секція «Сучасні

проблеми статистичної методології і практики» (м. Одеса, 18-19 травня 2016 р.).
– Одеса: ОНЕУ, 2016. – С. 10-12.

29. Гуцан Т.Г. Аналіз матеріальної складової рівня життя населення та особливості її регулювання в національній економіці // Бізнес-інформ. – 2013. – № 7. – С. 192-196.
30. Оцінювання диференціації доходів населення України з урахуванням їх тіньової компоненти / Г. М. Юрчик, Н. М. Самолюк // Демографія та соціальна економіка. - 2016. - № 3. - С. 133-144.
31. Практикум зі статистики: Навчальний посібник / А.В. Сидорова, Г.В. Анісімова, Л.О. Масич, Л.Л. Шамілева та інші. - Донецьк: Каштан, 2014. – 284 с. (вид. 2-ге, перероб. та доповн.).
32. Методика коригування показників життєвого рівня з метою врахування доходів і витрат найбільш забезпеченого населення за результатами державного вибіркового обстеження умов життя домогосподарств. – К.: Державна служба статистики України, 2018. – 22 с